

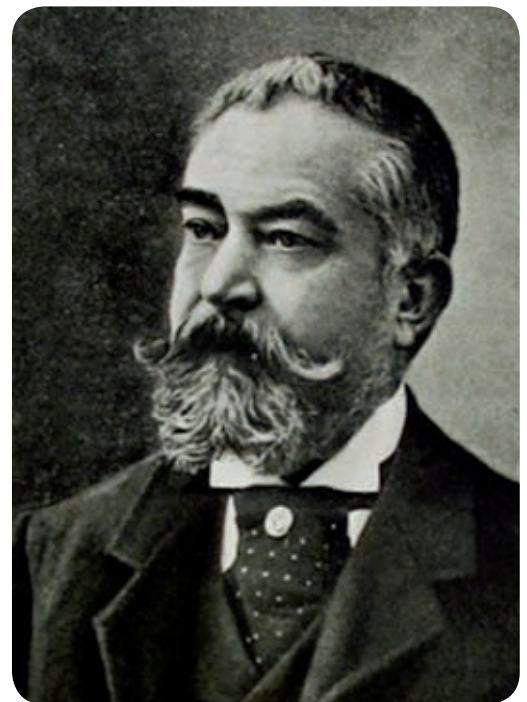
música

Una família rellevant per a la ciutat

Els Montsalvatge i Girona

Totes les famílies acaben essent un pou sense fons d'interès, riques en anècdotes i personatges peculiars que vénen a ser ocells multicolors aturats a l'arbre genealògic. Els Montsalvatge, a més a més, es lliguen amb la frondosa història de la Girona contemporània gràcies a tres membres il·lustres: Francesc Monsalvatje Fossas (1853-1917), Xavier Monsalvatje Iglésias (1881-1921) i Xavier Montsalvatge Bassols (1912-2002), avi, pare i fill respectivament. Tot i que el fill, el compositor, sigui el més celebrat —i no només per raó del seu centenari—, pare i avi també mereixen ser recordats per mèrits propis, l'un pel seu paper preponderant dins el noucentisme, i l'altre per les seves aportacions historiogràfiques.

>> *L'historiador Francesc Monsalvatje i Fossas (1881-1921).*

JOSEP PUJOL I COLL > TEXT

La història dels Montsalvatge comença a ser gironina el 1896, quan Francesc Monsalvatje Fossas arriba d'Olot amb tota la seva família per instal·lar-hi una sucursal de la banca familiar a la pujada del Pont de Pedra. Hi ha, per tant, unes arrels garrotxines a les quals mai no renunciaran, i encara una prehistòria del casal familiar a Sant Joan de les Abadesses. Uns pagesos enriquits convertits en comerciants, convertits en teixidors, en industrials, en banquers i, a partir del desastre de Cuba, també en catalanistes.

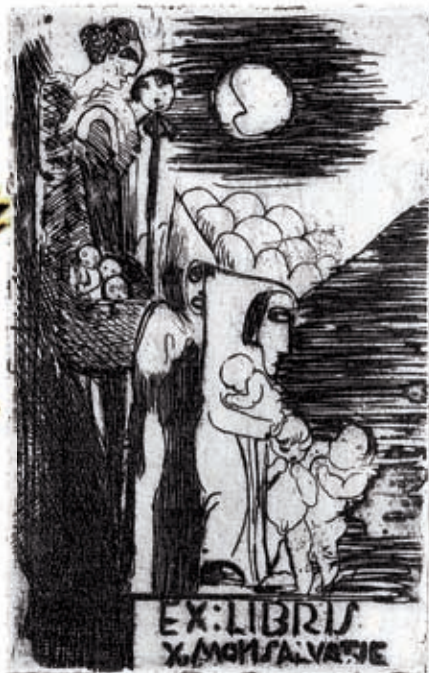
Una família digna d'estudi

En la llarga nissaga dels Montsalvatge, ben resseguida per Ramon Longarriu, hi ha personatges per entretenir-s'hi. En el segle XIX, per exemple, hi apareix el frare Ramon Monsalvatje Noguera, reconverit al protestantisme i autor d'una autobiografia que més aviat sembla un llibre d'aventures, editat en anglès a Nova York el 1845, on va anar a

Xavier Monsalvatje Iglésias apareix a tots els estudis sobre el modernisme i el noucentisme gironins

raure per exercir-hi de bisbe; o, ja en el XX, la figuerenca Ramoneta Monsalvatje, una jove que feia tronar i ploure i, per això, fou pintada per Salvador Dalí.

Els Montsalvatge mereixen entrar també a la història de l'art català per la seva aposta gràfica, sobretot per part de Josep Monsalvatge Fossas i el seu nebot Jordi Montsalvatge Castanys, establerts a Figueres pel negoci bancari familiar. Col·leccionistes d'ex-libris, van aplegar-ne milers i van encarregar-ne

centenars als millors artistes del modernisme i noucentisme, catalans i estrangers, des d'Alexandre de Riquer a Fidel Aguilar, Josep Triadó, Antonio de Guezaola o Ramon Casals, entre molts d'altres. Com a melòmans wagnerians que foren, de vegades jugaven amb el seu cognom, potenciant la similitud entre Montsalvatge i el Monsalvat del *Parsifal*. D'altres ex-libris mostren els seus vessants catalanistes, o humorístics, o eròtics, o emblemàtics, que resumeixen gràficament la personalitat dels seus titulars.

D'altra banda, la intervenció en la política local fou freqüent per part d'uns i altres, en una evolució progressiva cap al catalanisme molt representativa de la burgesia en el tombant de segle. Des d'una postura conservadora, però no pas carlina sinó liberal i propera a les tesis oficialistes estatals, Joan Montsalvatge Fossas arribà a ser president de la Diputació de Girona entre el 1888 i 1891. I el seu germà petit, l'historiador Francesc Montsalvatge, va seguir-li les passes.

Francesc Montsalvatge, historiador
Abans d'instal·lar-se a Girona, Francesc Montsalvatge (1853-1917) havia dirigit a Olot una publicació periòdica, *El Eco de la Montaña*, equidistant tant de la carlina *El Deber* com de la catalanista *L'Olotí*. A diferència dels Vayreda, la conversió al catalanisme regionalista fou més tardana.

Un cop a Girona va continuar la seva activitat política, en paral·lel a les seves activitats com a banquer i com a historiador. Francesc Montsalvatge, ja dins les files de la Lliga Regionalista,

>> *Diversos ex-libris de la família Montsalvatge.*

fou regidor diverses vegades i, el 1909, també alcalde. Però el gran reconeixement li arribà per la seva activitat historio-gràfica, que inicià de manera autodidacta a partir de la seva afició excursionista i als vells pergamins. Amb la intenció de recuperar la història del comtat de Besalú va autoeditar-se la primera de les seves *Notícies històriques*. Després el programa va créixer en ambició, i aplegà documents d'Arles, Girona, el comtat d'Elna, el Canigó, etc., fins a arribar a 26 volums on s'analitzen més de 2.500 documents, alguns ara per ara introbables. Una mina per a medievalistes, que encara a hores d'ara li agraeixen la feina feta. Aquesta recopilació ingent li va valdre el reconeixement acadèmic i

Els Montsalvatge es lliguen amb la frondosa història de la Girona contemporània gràcies a tres membres il·lustres: Francesc Montsalvatge Fossas, Xavier Montsalvatge Iglésias i Xavier Montsalvatge Bassols

>> *Casa familiar dels Montsalvatge a Girona.*

institucional ja en vida, de manera que a la seva mort, als 64 anys, el dol gironí i olotí fou sentit i ple d'homenatges.

Xavier Montsalvatge pare

Al fill de l'historiador, l'etiqueta de banquer també li queda molt estreta. De ben segur que ell hauria preferit ser escriptor, o mecenes, o fins i tot pintor. Xavier Montsalvatge Iglésias (1881-1921) apareix a tots els estudis sobre el modernisme i noucentisme gironins, en tant que amic de Miquel de Palol, Carles

>> Dues imatges de Xavier Monsalvatje, pare. A l'esquerra, per Francesc Vayreda i, a la dreta, per Celso Lagar.

Rahola, Prudenci Bertrana, Rafael Masó i Joaquim Pla Dalmau, entre molts d'altres. La seva autoritat moral i artística, la seva distinció i generositat rellueixen a moltes pàgines dels escriptors amics, des de *Girona i jo* de Palol a *El vagabund* de Bertrana, o a la biografia emocionada que li escrigué Carles Rahola, o als poemes elegíacs de Joan Badia i Josep Tharrats. La seva mort prematura als quaranta anys van convertir-lo, a ell i al seu temps, en un record daurat i enyoradís, símbol d'una joventut llunyana i d'allò que ell i la ciutat haurien pogut esdevenir. Perquè l'amor de Xavier Monsalvatje per la ciutat d'adopció és el gran element aglutinador de la seva obra i de la seva trajectòria, i culmina en la joia bibliogràfica *Terra de gestes i de beutat. Girona* (1917), editada conjuntament amb Pla Dalmau. Com a escriptor, s'havia iniciat en delinqüescències properes al decadentisme francès, però evolucionà cap a valors literaris d'arrel popularitzant, arbitraristes i franciscans, la millor mostra dels quals foren les *Proses*

del viure a Solius (1922), obra editada pòstumament després d'obtenir un guardó als Jocs Florals de Girona. Una àmplia antologia crítica, publicada recentment junt amb un estudi biogràfic, permet situar en el punt just la seva aportació literària.

Aficionat també a les arts plàstiques, dissenyà ex-libris, va treballar la fusta

Va potenciar una mena de Montmartre rural a Girona, un grup heterogeni que incloïa Santiago Rusiñol, Manolo Hugué, la pintora polonesa Mela Muter i el salmantí Celso Lagar

i fou un bon pintor diletant seguint la línia del seu cunyat, Ivo Pascual. Mitjançant els seus contactes amb França i la Catalunya Nord, va potenciar una mena de Montmartre rural a Girona, un grup heterogeni que incloïa Santiago Rusiñol, Manolo Hugué, la pintora polonesa Mela Muter, el salmantí Celso Lagar i molts altres. La seva amistat amb Rafael Masó i Joan B. Coromina, l'entusiasme davant les obres de Fidel Aguilar, l'impuls definitiu a la societat Athenea o a l'ambaixada dels artistes gironins a les Galeries Laietanes del 1918 afermaren la seva evolució ideològica cap al noucentisme i la Lliga Regionalista, i que va culminar en la seva activitat com a regidor el 1917. Tanmateix, els seus inicis com a impulsor de la revista *L'Enderroch* (1902), l'organització dels Jocs Florals de Girona i les seves amistats republicanes com Rahola o modernistes com Miquel de Palol deixen entreveure com a punt de partida un catalanisme més progressista, fins i tot provocador, i que devia contrastar dins el marc familiar.

>> *Retrat de Ramoneta
Monsalvatje, per Salvador
Dalí (1925).*

Xavier Montsalvatge fill

Fa cent anys justos, a la casa pairal de la pujada del Pont de Pedra va néixer el primer dels quatre fills de Xavier Monsalvatje i Mercè Bassols. Essent el gran, van posar-li el nom del pare. Respecte al cognom, val a dir que actualment tota la família n'ha normalitzat la grafia. Xavier Montsalvatge i Bassols (1912-2002) va passar una infantesa feliç a Girona, estroncada pels problemes econòmics i la sobtada mort del seu pare, quan tenia nou anys. La família es va disgregar i a ell li va tocar continuar la infantesa amb l'avi matern i les ties solteres a Barcelona, però va ser a temps d'heretar la vena melòmana familiar. El seu pare, que havia portat per primera vegada a Girona una orquestra simfònica, hauria estat molt satisfet del camí que va fer el seu fill en el món de la música. Als seus *Papers autobiogràfics* el compositor recorda la seva infantesa gironina, i el seu pare atrapat dins el banc, en franc contrast amb l'ambient artístic i cosmopolita que encalçaria anys a venir.

Amb el regal patern d'un mig violí, fou a Girona on va començar la seva

>> *Francesc Monsalvatje
amb el seu nét Xavier.*

trajectòria musical, continuada i enriquida a Barcelona. Però Xavier Montsalvatge no va perdre mai els vincles gironins. Les seves obres antillanistes tenen l'origen remot en el recull d'ha-

Xavier Montsalvatge i Bassols va passar una infantesa feliç a Girona, estroncada pels problemes econòmics i la sobtada mort del seu pare, quan tenia nou anys

vaneres que van fer ell i Néstor Luján per la Costa Brava dels anys quaranta, instigats per Josep Pla. Quan fou més reconegut, els festivals d'estiu gironins resultaren sempre una bona ocasió per a l'estrena d'obres seves, i, en la seva etapa final, l'Ajuntament de Girona va col·laborar en la difusió de la seva producció, coeditant-li obres i endegant un premi de música contemporània amb el seu nom. Com a colofó, s'hi ha sumat enguany l'homenatge a l'Auditori gironí, la sala gran del qual portarà d'ara endavant el nom de Sala Montsalvatge.

Josep Pujol i Coll és escriptor.